

Spor Karşılaşmalarında Etkinlik Yönetimi Ölçümleme

Event Management Measurement in Sports Events

ÖZET

Sport generally refers to the activities that the individual does individually or collectively within the framework of certain rules. Within the scope of measurement of sports events management; The amateur/professional and spectator/participant subjects in sports matches are important in measuring the results of the sports activity and conveying the result. In this study, researches on the measurement of event management in sports events are discussed by using the traditional compilation model, it is descriptive in terms of its purpose and presents a theoretical discussion based on the literature in terms of the technique used. The fact that sports touches every aspect of our lives also affects watching sports, talking about sports, and the presence of sports in the media. In this context, measuring sports events as an event management includes much more besides expressing sports in terms of quantity. Based on the saying "We cannot manage what we cannot measure", the necessity of thinking about the measurability of these activities in order to be able to manage sports events emerges. Therefore, with the development of technology, our relationship with sports has been rearranged, and thus the measurement of sports event management has become an extremely important issue in terms of the positive contributions of the data obtained to the field of sports.

Anahtar Kelimeler: Spor, Etkinlik, Ölçümleme, Taraftar Toplulukları, Müsabaka, Amatör Ve Profesyonel Sporcular, Seyirci

ABSTRACT

Sport generally refers to the activities that the individual does individually or collectively within the framework of certain rules. Within the scope of measurement of sports events management; The amateur/professional and spectator/participant subjects in sports matches are important in measuring the results of the sports activity and conveying the result. In this study, researches on the measurement of event management in sports events are discussed by using the traditional compilation model, it is descriptive in terms of its purpose and presents a theoretical discussion based on the literature in terms of the technique used. The fact that sports touches every aspect of our lives also affects watching sports, talking about sports, and the presence of sports in the media. In this context, measuring sports events as an event management includes much more besides expressing sports in terms of quantity. Based on the saying "We cannot manage what we cannot measure", the necessity of thinking about the measurability of these activities in order to be able to manage sports events emerges. Therefore, with the development of technology, our relationship with sports has been rearranged, and thus the measurement of sports event management has become an extremely important issue in terms of the positive contributions of the data obtained to the field of sports.

Keywords: Sport, Event, Measurement, Fan Groups, Competition, Amateur And Professional Athletes, Spectator

GİRİŞ

Spor, eski çağlardan günümüze kadar değişerek gelmiştir. Spor organizasyonları kulüpler, spor ekipmanları, sponsorluk terimi gibi birçok alanın dahil edebileceği bir endüstri sektörü haline dönüşmüştür. Spor etkinliklerini izleyen taraftarlar ve seyirciler spor takımları ile özdeşleşerek onlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istemektedirler. Gelişen dünya koşullarında teknolojinin her alanı dönüştürdüğü gibi spor organizasyonları ile ilgili alanda da iletişim ortamlarının dönüşümü sporcularla taraftar iletişimi arasındaki imkanların artması bu noktada sosyal medyanın kullanımının artması ve böylece sporun bir sektör olmasına karşın taraftarı ve müşteri gibi görenek sistemi bir işletme ve halkla ilişkiler mantığı ile yönetmesi spor yönetimi kavramının ve yönetim için gerekli koşullarını ölçülmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu noktada spor pazarlaması, spor ve endüstrisi, sporun yönetimi, spor ve iletişimi gibi kavramlar dikkat çekmektedir. Bireylerin spor etkinlikleri çerçevesinde bir araya gelerek, spor kültürünün bir parçasını oluşturarak, ekonomik, çevresel, kültürel alanlara da dokunup kolektif bir bilinç yaratması sporun yaygınlığını gösteren birkaç örnektir.

Sporun toplumsal bir yanının da olduğunun farkındalığının yeteri derecede olmaması, multidisipliner bir alanı yansıtmamasına rağmen sosyal bilimler alanında yeterince ön plana çıkmaması, eğitim, iletişim alanlarında çalışmaların yetersiz oluşu, sporun amacından uzaklaştığı ve araç haline geldiği izlenimini vermektedir. Spor kültürünün bir alışkanlık haline dönüşebilmesi için sporun sadece çocukluk yaşına uygun olmadığı, insanların tüm yaşamlarında gerekli olduğu bilincinin oluşması, spor kültürünün yaşam boyu öğrenme bilinci ile geliştirilmesinin sağlanması önemlidir. Böylece uluslararası arenada sporda kültürün tanıtımının olumlu olarak gerçekleşmesi, ülkeler arası

Hidaye Aydan (Silkü) Bilgiler¹ 

Figen Vural² 

How to Cite This Article

Bilgiler, H. A. S. & Vural, F. (2023). "Spor Karşılaşmalarında Etkinlik Yönetimi Ölçümleme", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:48; pp:2570-2581. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.68886>

Arrival: 14 February 2023

Published: 30 April 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Hakla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İzmir, Türkiye

² Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Kadın Çalışmaları A.B.D, İzmir, Türkiye

dostlukların geliştirilmesi, sorunların çözülmesi gibi göstergeleri de bünyesinde barındırdığı düşünüldüğünde iletişim, hak, beden dili, insan kaynağı, zaman yönetimi, etik gibi konuların da sporla birlikte gündeme gelmesi önem arz etmektedir. Uluslararası spor organizasyonlarının birçok insan tarafından takip ediliyor oluşu sporun endüstrileşmesini de beraberinde getirmiştir.

İletişim, insanların kendilerini ifade ediş şekli olarak tanımlanabilmektedir. İletişimde amaç, bir birliklilik oluşturarak amaca yönelik stratejik etkileri uygulayabilmektir. İletişimin sağlıklı olabilmesi için düzgün bir işleyişin olması ve iletişim için gerekli tüm aktörler arasında bir denge kurulması ve birbirlerinden haberdar olmaları gerekmektedir. Dijitalleşen dünyada teknolojinin gelişmesi ile günlük hayatımızda da yerini sıklıkla alan sosyal medya, iletişimi farklılaştırmış ve çeşitlendirmiştir. Sosyal sorunları, sosyal işlevleri yerine getirmekte etkili bir rol alan medya ve sosyal medya kavramları bir güç unsuru teşkil eder haline gelmiştir. Medya kavramı tüm alanları etkilediği gibi spor alanına da etki eder duruma gelmiştir. Bu kapsamda spor endüstrisi ve medya arasındaki bağ kaçınılmazdır. Bireyin sosyalleşme sürecinde spor ve iletişimin yeri büyüktür.

Spor karşılaşmalarında spor, sporcu kavramlarına ek olarak; taraftar seyirci, herhangi bir yarışma sırasında aşırıya varmadan takımını destekleyen ve tezahüratta bulunan kişidir. Fanatik seyirci ise; akıl dışı derecede hevesli ve heyecanlı olan kimseyi tanımlamaktadır. Holigan seyirci de taraftarlığı şiddet boyutuna varan, çevreye zarar veren kimseler olarak tanımlanır (Şahin, 2003; Taştan, 2019, s.53). Dolayısıyla spor etkinliklerini ölçümleme, spor ve sporunun yanı sıra karşılaşmalara etki eden diğer etkenlerinde ölçümleme yöntemlerini etkilediği düşünülmektedir.

Spor Etkinliği

Spor kelimesi 18. Yüzyıl ortalarına kadar bilinmemekteyken, İngilizcede anlam olarak “*dağıtmak, eğlendirmek, eğlenme aramak veya kelimenin tam anlamıyla zihni ciddi meselelerden uzaklaştırmak*” anlamına gelen Fransızca kökenli “*desporter, desporter’in kısaltması olan disport kelimesi ile eğlenmek*” anlamında bir fiil olarak kullanılmıştır. Spor kelimesi 15. yüzyılın başlarında “*rahatlama ve oyun kavramları etrafında birleşerek şaka mahiyetinde sporda (in sports)*” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. 1520’lere geldiğinde ise “*egzersiz içeren oyun*” kavramı anlamında olarak kullanıldığı görülmüştür (Peters, 2020, s.806; Binesen ve Binesen, 2020).

Spor, kas gücüne dayanması açısından fiziksel; disiplin ve kararlılık gerektirmesi açısından psikolojik, insanları bir araya toplama ve ortak duygu oluşturması açısından ise sosyolojik boyutu olan, bu yüzden de disiplinler arası ele alınan bir durumdur. “*Eğitim, hekimlik, fizyoloji, farmakoloji, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, politika, hukuk, iletişim gibi alanlarda bilimsel araştırmalar yapılan, çok yönlü etkileşimleri bulunan bir etkinlik*” olarak tanımlanır (Erdemli, 1996, s.58; Binesen ve Binesen, 2020). Bir başka tanımda ise; spor sosyo-ekonomik-kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insan bedeninin ve ruh sağlığının geliştirilmesi, kişiliğinin oluşumu, karakter özelliklerinin gelişiminin sağlanması, bilgi, beceri ve yetenek kazandırılması ile çevreye uyumunun kolaylaştırılması, toplumlar, uluslararası dayanışma, kaynaşma ve barışın sağlanması yanı sıra, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içerisinde mücadelede bulunma, heyecan duygusu içinde olma, yarışma ve yarışmada üstün gelmek hedefi ile yapılan faaliyetlerdir (Yetim ve Cengiz, 2010, s.124; Binesen ve Binesen, 2020).

Etkinlik kavramı; spor ve birçok konu ile ilgili “*özel bir durumu kutlamak ve çeşitli sosyal kültürel ekonomik amaçlara ulaşmak için planlanmış, spesifik ritüeller, gösteriler ve kutlamaları*” ifade etmektedir. Etkinliklerin sınıflandırması yapılırken, etkinliğin teması ve içeriği de dikkate alınması gereken temel değişkenleri oluşturur ve spor etkinlikleri de bu sınıflandırmaya dahildir. (Argan ve Yüncü, 2015; Halıcı ve Çimen, 2021, s.392-393). Seyircilerin kalite algısını artıracak kontrol edilebilen unsurlara odaklanması, oyun kalitesi ya da skoru olumsuz olsa dahi sunulan diğer hizmetlerin nitelik olarak algısının fazla olması, seyircilerin etkinlikten keyif almalarına katkı sunabilir (Kuenzel ve Yassim, 2007; Wakefield ve Sloan, 1995; Zhang vd., 2014; Halıcı ve Çimen, 2021, s.393). Günümüzde etkinlik kavramı sosyo-ekonomik katkıları nedeniyle önemli hale gelmiş, bu alanda araştırmalar yapılmaya başlanmış ve etkinliklere katılan bireylerin arz-talep alanındaki değişimlerini belirleyebilmek, karşılayabilmek amacıyla spor etkinliklerinde de bu hedeflerin görünürlüğü artmıştır. Bu kapsamda spor etkinliğinin kalitesini etkileyen unsurların tespiti, diğer unsurlarla etkileşimi, spor etkinliğinin sonucundaki belirleyiciliği üzerinde bilime dayalı ve anlamlı sözler söyleyebilmek için etkinlik ölçümleme yöntemlerinin spor etkinliklerinde de kullanılması son derece önemlidir.

Spor; sporcu, antrenör, seyirci gibi farklı katılım şekillerine olanaklı yapısı sayesinde toplumda büyük bir etki yaratma alanına sahiptir. Büyük çaplı spor etkinlikleri düşünüldüğünde, bu etkinliklerin toplumun gelişmesine önemli katkılar sunduğu göz ardı edilemez. Bu bağlamda spor etkinliklerinin; gerçekleşen etkinlik kadar, etkinliğin gerçekleştiği alanın da etkinliğin ulusal veya uluslararası ölçekte gerçekleşme durumuna göre kültür, turizm konularını da etkilediği bilinmektedir. Ayrıca spor etkinliğinin ev sahipliğini üstlenen ve bu etkinliğe katılan bireyler için önemli fırsatlar yarattığı görülmektedir. Büyük spor organizasyonları yapılırken; katılımcıları, seyircileri, sponsorları, paydaşları mutlu etme ilkesinin yanı sıra insan kaynağının iyi yönetilmesi, risklerin öngörülerek önlemler alınması, güvenlik tedbirleri, beklentilere uyum sağlayacak davranışlar sergilenmesi gerekmektedir. Spor organizasyonlarının yönetiminin sosyal sorumluluk artırdığı, turizm, inşaat gibi sektörleri canlandırdığı, sporun gelişimine etki ettiği, ülkenin imajını iyileştirdiği, iş imkanları yarattığı, mutluluk duygusunun artırdığı, ulaşım ve

teknolojinin kullanılması ile ilgili gelişimleri sağladığı ve birçok açıdan olumlu katkı sunduğu gözlemlenmektedir. Sporda çok sayıda yabancı oyuncunun yer alması, spor endüstrisinde spor kültürü kavramının da dikkat çekmesine neden olmuştur. Aynı zamanda uluslararası hukukun daha dahi gündemine spor konusunun yerleşmesini sağlamıştır.

Spor ve sporcu kavramları düşünüldüğünde antrenman yükünün müsabakaya eşdeğer olabilmesi ve aynı zamanda sporcuların sakatlanmadan bu yükü taşıyabilmesi amacıyla antrenman yükü takibi kavramı ortaya konulmuş ve giyilebilir teknolojilerle teknolojilerin kullanım kolaylığı, sonuç raporlaması, uzaktan kullanılabilme, farklı spor dalları için uyumluluk, hem bireysel hem de grup cevaplarına uyum sağlama yeteneği olarak gelişmeler, mesafe ve hız ölçümleri hızlanma ve yavaşlama ölçümleri ile antrenmanların yönlendirilmesi ve antrenman dozunun belirlenip sakatlıkların önlenmesi sağlanmalıdır (Akyıldız, 2019). Sporcuların beslenme gereksinimleri farklılık gösterebilirken beslenme durumunun antrenman sürecine göre de incelenmesi gerekir. Bu kapsamda sporcuların beslenme gereksinimleri üzerine yapılan ölçümlerin de etkinlik yönetimini etkilediği düşünülmektedir.

Sporun özelliklerine göre sınıflandırması yapılmaktadır. Spor genel olarak bireysel, mücadele gerektiren sporlar ve takım sporları olmak üzere ikiye ayrılırken; teknik, taktik, kondisyon, uyum, sorumluluk, takım arkadaşlarını ve kendini iyi tanıma, dayanışma, sağlıklı iletişim tüm spor dalları için gerekli olan özellikleri oluşturmaktadır.

Spor Karşılaşmaları

Homo ludens (oyun oynayan insan) kavramı, oyunun insan tabiatından kaynaklandığını düşünen ve tüm kültürlerin en temel ögesi olarak gören Hollandalı filozof ve tarih profesörü olan Johan Huizinga tarafından ortaya atılmıştır (Huizinga, 2010, s.6; Bindesen ve Bindesen, 2020). İnsanların iletişime gereksinimleri nedeniyle toplumsal bir varlık olduğunu kabul etmek, iletişimin sözlü sözsüz yöntemlerini kullanan insanların oyun aracılığıyla bunu aktardığı düşünülmektedir.

Sporla ilgili seyirci, fanatik, taraftar, oyuncu gibi terimlerin ve tanımlarının yer aldığı görülmektedir. “*Bir spor faaliyetini doğrudan ya da medya aracılığı ile izleyen bireye*” seyirci; “*takımına bağlı olan veya takımını ya da oyuncularını takip eden, onlara karşı olumlu duygular besleyen ve onları destekleyen kişiye*” taraftar (Arslanoğlu, 2005; Bal Turan vd., 2018, s.76); “*tuttuğu takıma karşı tutku ile bağlı olan bireye*” ise fanatik denilmektedir (Koruç, 2004; Bal Turan vd., 2018, s.76). Başka bir tanımda ise; taraftar desteklediği takımı günlük hayatın her alanında referans gösterirken, seyirci genelde ilgisini karşılaşma zamanları dışında göstermeyen, müsabaka sonrasında da unutan topluluk olarak tanımlanmaktadır (Dikici, 2008). Seyirci herhangi bir duygusal bağ kurmadan spor faaliyetlerini izleyen, taraftar ise ilgi duyduğu takımı ve sporcularını düzenli olarak takip eden ve onlara karşı olumlu duygular barındırıp onları destekleyen (Arslanoğlu, 2005; Karahüseyinoğlu vd., 2016, s.122), fanatik ise takımlarına aşırı tutku ile bağlanmış olan kişileri tanımlarken kullanılan kelimelerdir (Koruç, Bayar ve Arslan, 2004; Karahüseyinoğlu vd., 2016, s.122).

Fanatik ile taraftar kavramları arasındaki en önemli fark, taraftarların takımlarına fanatiklerden daha az bağlanmalarıdır. Toplumda karşılaştığımız seyirci veya taraftarlık olgusunda şiddetin ön plana çıkması, şiddet içeren davranışlara ait tutumların nasıl ölçülebileceğini araştırmak son derece önem arz etmektedir. Çünkü seyirci veya taraftarlar arasında yaygınlaşan şiddet eğilimi spor kültürünü zedelemekte ve sporun amacına zarar vermektedir. Bu kapsamda sporda etkinlik ölçümlemenin objektif bir şekilde yapılması çözüm önerileri geliştirme konusunda da önemli olmaktadır.

Sporcular kastedildiğinde; ilk akla gelen futbol, voleybol, basketbol gibi sporlar olurken, halk oyunları branşı da sporcuların katıldığı bir alanı oluşturmaktadır. Halk oyunları branşı da sporun farklı bir alanını oluşturmaktadır. Spor türünün kültürel olarak temsiliyeti oluşturması, müzikle desteklenmesi, birlik ve beraberliği teşvik etmesi yapılan müsabakanın atmosferinin de farklı olmasına, coşku, heyecan, eğlenme vurgusunun daha belirgin olmasına neden olmaktadır.

Cüceloğlu tarafından kişilik; “*bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu ve diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış ilişki biçimi*” olarak tanımlanmıştır. Birey kişiliği ile fiziksel ve sosyal çevresi ile kurduğu iletişimde, içinde yaşadığı kültürü ve özelliklerinin tümünü barındırır. Spor ile birey yaşam kalitesini artırabilme, olumsuz olaylarla başa çıkabilme, sağlığın olumlu yönde gelişmesi, iş birliği yapabilme, toplumsal kurallara uyabilme, sosyalleşebilme, iletişim kurabilme, kişiler arası iletişim becerisini geliştirebilme, bireyin fiziksel ve psikolojik olarak kendini tanıması, beden algısının gelişmesi, kendini etkin ve etkili bir şekilde ifade edebilme becerisi gibi yeterlilikler kazanır. Sporda bireyin performansını etkileyen pek çok psikolojik ve çevresel faktör olduğu düşünüldüğünde; spora katılan bireyin yaptığı spor etkinliğini ölçümlerken, bireyin psikolojisinin ve sosyal çevresinin etkilerinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Spora katılan katılımcı veya seyircilerin hedeflerinin yaşadıkları kaygıyı etkilediği, duygusal durumlarındaki değişimin etkinliğin boyutunu da değiştirdiği gözlemlenmektedir. Spor etkinlikleri müsabaka durumunda da heyecan ve bununla birlikte vücut fizyolojisindeki değişimler ve bulunan ortamın bireyin psikolojisinde yol açtığı değişimler de müsabakanın seyrini etkilemektedir.

Kalabalık seyirci topluluğunun tepkilerinin oyuncu ve seyirciyi de etkilediği bilinmektedir. Oyuncunun ve hakemin karar vermesini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla spor etkinliğinin ölçülmesinde seyirci topluluğunun da bu

ölçümlemeye dahil edilmesi yapılan ölçümün objektifliğini artırabilmektedir. Sporcunun stresle başa çıkması, müsabaka esnasında kısa zaman diliminde dikkat ve konsantrasyonunu da etkilemektedir.

Futbolcuların da yapılan kötü tezahüratlar ile performanslarında düşüş yaşadıkları tespitinin yapıldığı bilinmektedir (Arslan, Ramazanoğlu, Yıldırım ve Karahüseyinoğlu, 2003; Satman, 2015, s.149). Transfer, öğrenilmiş bilgilerin öğrenmekte olan yetilere aktarımı olarak tanımlanmaktadır (Muratlı, Kalyoncu ve Şahin, 2007; Koç vd., 2011, s.7). Sporcuların antrenmanlarının temel amaçları müsabakaya hazırlık ve müsabaka performansını arttırmaktır. Buna ek olarak öğrenmenin hızını artırmanın en önemli yollarından bir tanesi transfer etkisidir (Koç vd., 2011, s.7). Yapılan antrenman koşullarının müsabaka koşulları ile doğru orantılı oluşu, transfer oluşturulabilme de etkilemektedir.

Futbol popüler bir spor dalı olmasına ek olarak cinsiyetlendirilmiş bir alandır (Meider vd., 2017; Öztürk ve Koca, 2018). Güçlülükte, dayanıklılık, kavga edebilme gibi özelliklerin kadın taraftarlardan da beklenmesi doğal olarak kadınların güçsüz olduklarına dair toplumsal inanç nedeniyle taraftarlık içerisindeki hiyerarşi konumunun da altta kalmasına neden olmaktadır (Pitti, 2018; Sarıkulak ve Koca, 2019, s.247). Spor alanında da aynı diğer alanlardaki gibi taraftarlık cinsiyetlendirilmiş bir alanı oluşturmaktadır. Kadınların futboldan ya da diğer spor türlerinden çok fazla anlamayacağına dair sosyal ön yargı, kadınların spor alanında kendilerine eşit fırsatlar tanınmamasına yol açmaktadır.

Antrenör

Cox (1999) tarafından; sporcu ile antrenörler arasındaki karşılıklı etkileşimin niteliği takımın başarısını da etkileyeceği için sporcu ve antrenör arasındaki etkileşimi geliştirmedeki en etkili yollardan biri başarılı iletişim becerilerine sahip olmak olarak ifade edilir. Böylece antrenörün insan olarak; sağlıklı iletişim, iyi oluş, psiko-sosyal yönden sporcuyu değerlendirme gibi alanlara da yönelerek başarıyı olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmelidir. Dolayısıyla antrenörlere yönelik insan davranışı, psikoloji gibi alanlarda eğitimler verilerek desteklenmeleri sağlanmalıdır.

Taraftar

Taraftar; *“üyesi olduğu ya da yakınlık hissettiği, bireysel ya da grup spor kulüplerinin faaliyetlerini maddi ve manevi olarak destekleyen spor karşılaşmalarını izleyen halk kitlesi”* olarak tanımlanır (Şahin, 2003, s.104; Çetin, 2015, s.830). Taraftarların tuttukları takım ile özdeşleşerek onlara aidiyetleri, izleyici olarak yer almaları spor üzerindeki etkisini belirginleştirmektedir. Taraftarların yaşı, cinsiyeti, spor etkinliğinin türü, karşılaşmaların izlendiği mekân gibi değişkenler spor kültürünün farklılaşmasına ve taraftarların demografik, psiko-sosyal özelliklerinin etkisiyle birlikte onların beklentilerine göre hareket etme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan düşünüldüğünde sporun eğitici yanının da vurgulanmasının gerekliliği özellikle toplu izleme alanlarında saldırganlık, şiddet eylemleri için önlemler alınması gerekliliği, multidisipliner bir alan olan spor alanının sosyolojik açıdan da incelenmesi gerekliliğini ve bu alandaki yöntemlerin spor alanına da aktarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Medyanın spor etkinliklerinde ve bu kapsamdaki iletişim alanında kullanılması, teknolojinin de gelişmesi ve dijitalleşen dünya ile sosyal medya, televizyon kanalları, reklam gibi alanlarda sporunda yer almasına katkı sunmuştur. Bu kapsamda spor seyircisi üzerinde de önemli değişiklikler olmakla birlikte seyircinin sosyo-ekonomik durumu, spor karşılaşmalarını stadyumlar ya da kafeler gibi toplu izleme alanlarında belli bir ücret ödeme karşılığında veya evlerinde izlemelerine neden olmuştur. Özellikle toplu izleme alanlarının ve oluşan kalabalığın bir kültür oluşturduğu, müsabaka izleme alışkanlıklarını etkilediği, şiddet, suç içeren davranışlar, saldırgan tutumlar sergilemede kitle kültürünün etkisinin olabileceğini düşündürmektedir.

Taraftarlar destekledikleri takımı medya aracılığıyla dolaylı olarak da desteklemektedirler. Gelişen teknoloji ile medyanın sınırları kaldırması ile taraftarların tuttukları takımla ilgili bilgilere görsel, işitsel alanlarda ulaşılabilirliğini kolaylaştırması vasıtasıyla sporun bir ekonomik alan olmasına aracılık etmiştir. Bu kapsamda düşünüldüğünde sporun izlenme yönünün ön plana çıkması ile sponsorluk faaliyetleri ve taraftarların aidiyet duygularının pekiştirilmesi alanlarının, spor ve medya ile ilişkisi ön plana çıkmıştır. Yapılan spor etkinliklerinin uluslararası alanlara taşınmasıyla spor faaliyetleri ile ilgili alanda sınırlar esnemiş, kalkmış, sporun endüstriyelmesi ile maddi kazançların yönü farklılaşmış ve dolayısıyla etkinliklerin ölçülmesi daha da önem kazanmıştır.

Etnosantrizm; bireyin içerisinde bulunduğu kültürü ve toplumsal yaşam tarzını diğer bireylerle kıyasladığında, kendi kültürünün normlarını ve değer yargılarını daha üstün bulma olarak tanımlanmıştır. Sporda taraftarlık yaklaşımı, etnosantrik duygularla benzer çağrışımları yapabilmekte ve taraftar kendi takımını odak noktası olarak, diğer takım ürünlerini görmezden gelebilmektedir (Yurtsızoğlu ve Gül, 2022, s.590-592). Bir markaya psikolojik, duygusal yakınlık bağımlılık olarak tanımlanırken (Oliver, 1999; Eskiler vd., 2019, s.533), taraftarların tuttukları takıma bağlılığının takımların ürettikleri lisanslı ürünleri alma davranışlarını da etkilediği görülmektedir.

Tribün Liderliği

Tribün liderleri; lideri oldukları grubun genel tutum ve davranışlarını belirleyerek, organizasyonlarını planlayıp, yönetim ile etkileşim sağlayarak tarafları temsil eden bireylerden oluşmaktadır (Polat ve Sönmezoglu, 2016).

Amigoluk tribün liderliği denilince akla gelen diğer bir kavram olarak bilinse de; tribün liderinin hiyerarşik olarak alt basamağında yer alan kişidir. Fakat sıklıkla birlikte anıldığı da görülmektedir. Tribün liderliğine birçok spor branşında rastlamak olasıdır. Fakat en sık futbol sporunda karşımıza çıkmaktadır. Tribün liderleri; stadyumlarda taraftar olarak yer almakla tribün kültürünü öğrenerek, fanatik taraftarlar ile farkındalık oluşturmak, takım yönetimi, taraftar kitlesi ile iletişim konularında deneyim kazanmaktadırlar. Sıklıkla karşılaşılan bir olgu olan tribün liderliği, taraftar kitlesini büyük oranda etkilemektedir.

Takım Sadakati ve Takım Kimliği

Takım sadakati, seyircinin ilgi beslediği takıma yönelik zaman içerisinde gelişen bağlılığını ifade etmektedir. Taraftarların bağlılığı, spor kulüpleri için süreklilik konusunda en önemli noktalardan biridir. Bu kapsamda spor pazarlama konusu takıma bağlı olan bireylerin arzuları yönünde şekillenmektedir. Böyle düşünüldüğünde; spor sektöründe de taraftarlar birer müşteri olarak algılanıp, futbol kulüpleri ise marka olarak yorumlanarak, taraftarların da aynı müşteriler gibi ilgi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir (Tapp, 2004; Özgen ve Argan, 2017, s.443). Dolayısıyla spor etkinliklerinin ölçülmesinde önemli görülmesi gereken diğer bir kavram takım sadakatidir.

Takım kimliği; sosyal kimliğin göstergelerinden biridir ve birlikte sosyal bağlantıların kurulmasında ve korunmasında etkili olduğu ifade edilmiştir (Phua, 2012; Özgen ve Argan, 2017, s.443). Takım kimliği ile kişinin psikolojik bağlantı kurarak, takımlara karşı bağlılık hislerini ortaya çıkarıp, bunu davranışına da yansıtması olarak da yorumlanabilmektedir.

Spor söz konusu olunca rakip takıma yönelik nefret söylemlerinin ve olumsuz tutumların karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu durumun takım sadakati ve takım kimliği ile ilgisi de kaçınılmaz bir gerçektir. Takım kimliği çerçevesinde bir gruba aidiyet hissedilen bireylerin ve takımına bağlılık hissiyatından dolayı rakip takımla ilgili olumsuz düşüncelerini etkileyen önemli bir etkidir.

Spor Tüketicisi

Spor tüketicisi; bir spor ürününü alan, kullanan veya onu seyreden kişilere denilmektedir. Kişiler, spor ile ilgili herhangi bir davranışı sergilerken bu davranışa neden olan güdülerin araştırılması spor pazarlaması alanı için de oldukça önemlidir (Smith, 2012; Akkoç ve Üzüm, 2022, s.268). Spor taraftarlarının spor takımları ile özdeşleşme seviyeleri ile seyircilerin yapılan spor etkinliklerine katılımı da birbirini etkilemektedir. Takımına bağlılığı ve sadakati yüksek olan seyirci kitlesi, takımının sporu için stadyumlara gelebilmekte ve takımını desteklemesi spor pazarlaması konusu içinde ayrı bir alan araştırmasını oluşturmaktadır.

Ülkemizde sportif anlamda erkeklerin kadınlara göre sahalarda ve tribünlerde daha fazla yer aldığı görülmektedir (Yüksel, 2014). Fakat kadınların spor seyircisi olarak tribünlerde ve sahalarda yer alması, spor ortamının daha elit bir hale gelmesi ve spor arenasını canlandırması açısından değerlidir.

Elektronik Spor (E-Spor)

Uluslararası E-Spor Federasyonu'nun 2008 yılında kurulması ile e-spor dünya genelinde bir spor türü olarak görülmeye başlanmıştır. E-sporun dünya çapındaki adı competitive gaming (rekabetçi oyun) olarak bilinir (Kocadağ, 2017; Bulut vd., 2021, s.400). Elektronik spor kelimesinin kısaltılmış hali e-spor'dur. E-spor, çevrimiçi video oyunları ile rekabetli ve takımlı mücadeleyi birbiriyle entegre eden yeni nesil spor branşını ifade etmektedir. Sporun farklı mekanlarda yapılması, spor kavramı ile turizm kavramının iç içe geçmesini sağlamıştır. Spor turizmi, sporla ilgili faaliyetlerde yer almak amacıyla seyahatini gerçekleştiren turistlerin oluşturduğu turizm çeşidini ifade etmektedir (Bulut vd., 2021, s. 397-399).

Teknoloji alanındaki gelişmelerin yaşamımızın her yerinde yer aldığı gibi spor alanını da etkisi altına alarak elektronik spor, e-spor kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. E-spor, çevrimiçi oyunlar üzerinde kurulu bir spor dalı olmakla birlikte bu spor dalında da karşılaşmalar/müsabakalar bulunmaktadır (Argan, Özer ve Akın, 2006; Mustafaoğlu, 2018, s.85). E-sporlar oldukça yüksek derecede el ve göz koordinasyonu gerektirmektedir (Wagner, 2006; Mustafaoğlu, 2018, s.85). Böylece oyuncular için özelleşmiş ekipmanların gelişmesi de farklı bir sektörü daha ortaya çıkarmıştır (Örs ve ark., 2018; Mustafaoğlu, 2018, s.86). Sanal ortamlarda oynanmakla birlikte siber yönü de bulunan oyunlardır. Dolayısıyla spor etkinliklerinin ölçülmesi noktasında e sporun ölçülebilir olması, internet ve teknolojinin son safhada kullanılan bir spor türü olmasından dolayı görece kolay olmakla birlikte olumsuz yanları da mevcut olabilmektedir. Hem bireysel hem de takım sporu olarak gerçekleştirilebilmekle birlikte çeşitli kategorileri bulunmaktadır.

Sporda şiddet olarak algılanan olumsuz tavırlar, elektronik spor kavramında ise siber zorbalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Taciz, kötü söyleme maruz kalma, uygun olmayan davranışa maruz kalma gibi türleri görülmektedir.

Elit Spor ve Kitle Spor

Elit Spor; belirli kurallar dahilinde ve belirli yaşlarda, yeterli seviyede beceriye sahip kişilerin, statü ve para kazanmak için belli bir mesai doldurarak yaptıkları işe denilmektedir. Kitle sporu ise; eğlenmek, zevk almak, güzel

vakit harcamak, sosyalleşebilmek ve sağlıklı bir birey olmak için yapılan sporu ifade etmektedir (Kılıç, 2018; Kılıç, 2019, s. 84).

Spor Etkinliği Yönetimi

Bir etkinliği ölçümlenebilmek için bu etkinliğin bir süreç içerisinde değerlendirilmesinin gerekliliği etkinlik yönetimi gibi kavramları da ortaya çıkarmaktadır. Spor etkinliğinin etkili ve etkin bir şekilde yönetimi etkinliğin ölçümlenebilmesinin de önünü açmaktadır. Dolayısıyla “Ölçemediğiniz şeyi yönetemezsiniz” sözü spor etkinliklerinin ölçümlenmesinde gerekliliği anlatan en uygun sözlerdendir. Reklam, halkla ilişkiler gibi iletişim vasıtalarının da spor etkinliklerinin ölçümlenmesinde kullanıldığı görülmektedir. Spor etkinliklerinden elde edilen sonuçlarının başarılı olması, tıpkı halkla ilişkiler faaliyetlerinde de olduğu gibi uzun dönemde spor etkinliğinin tanınırlığını artırması, sporun ve sporcuların imajında olumlu değişimler yaratması ve böylece spor etkinliğindeki gönüllülük oranını artırması, etkinliğe gelen seyirci sayısını artırması ve farkındalık oluşturması açısından önemlidir.

Spor yönetimi; spor alanı ile ilgili kararlar ve bu kararların tertipli bir şekilde yürütülmesi ile ilgilenirken, temel hedefi spor etkinliklerinin yürütülmesinde bilim gelişmelerinden yararlanarak, amaçların gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetleri düzenlemektir. Yerel yönetimlerin, devletin spor yönetiminde yer aldığı, spor yönetiminin sürdürülebilirliğinin sağlanması noktasında devletin destekleyici olduğu görülmektedir (İslam, 2022, s.1179).

Sporcular kariyer planı yaparak kendi hayatlarını kısa, orta ve uzun vadede planlayabilmekte ve böylece rekabet kavramının gereklerini yerine getirmekte, hayatlarını bir plan dahilinde yaşamakta ve buna uygun olarak yaşam hedefi oluşturmaktadırlar. Sporcular ve kariyer planlama kavramları düşünüldüğünde; profesyonel sporcular, amatör sporcular, elit sporcular gibi sporcu türlerinin farklılık gösteren özelliklerini düşünerek, buna yönelik kariyer planlamaları konusunda süpervizör desteği de sağlanarak, sürdürülebilirlik oluşturulması sağlanmalıdır.

Halkla İlişkiler ve Spor

Halkla ilişkiler; topluluğun işleyişini ve politikalarını bildirme, destek sunma, imaj yaratma çabaları, halkın eğilimlerini ve beklentilerini yönetime aktarma çalışmaları ve topluluğun tanıtım araçları olan çift yönlü bir iletişim aracı yani hedef kitle ve topluluk arasındaki temel iletişimi sağlamak olarak tanımlanır (Çakto ve Altınok, 2020, s.46). Dolayısıyla spor, iletişim ve halkla ilişkiler çalışmaları birbirini destekleyen alanlar olarak düşünülmeli ve spor, sporcu, taraftar gibi kavramların halkla ilişkilerle bağlantısı kurularak toplumla temas ettiği noktalarda organizasyon yönetiminin verimli bir şekilde sağlanması adına bu husus bir noktaya işaret etmektedir. Halkla ilişkiler ve spor kapsamında inovasyon kavramı da göz ardı edilmemeli; hizmet, süreç, organizasyon konularında yenilikçi yaklaşımlar kullanılmalıdır.

Medya, İletişim ve Spor

İletişim bilimi alanında oyun kuramı geliştirilmiş, bu kurama göre de kitle iletişim araçlarının izleyenlere oyun deneyimleri olarak hizmet sunduğu öne sürülmüş (Özdemir, 2006, s.40-89) ve daha çok bu konudaki araştırmalar eğitim bilimi alanında olmuştur (Opie, 1969; Opie&Opie, 1993; Baysal ve Çarıkcı, 2013, s.89). Halkla ilişkiler ve iletişim çalışmalarındaki medya içeriklerinin doğru zaman, mekân ve düzeylerde olmasının amaçlanması ve hedef kitleler ile iletişimde olunabilmesi kitlelere yönelik farkın ortadan kaldırılması yerine farklılıkların bir araya toplaması yönündeki çalışmalara odaklanmak önemlidir (Gencer, 2016, s. 92; Dikme ve Sucu, 2021, s.971).

Spor etkinliklerinin gençler ve çocuklar için liderlik, takım çalışması, etkin ve etkili iletişim gibi temel beceriler çerçevesinde oluşturulması oyunların etkililiği açısından önemli bir basamağı oluşturmaktadır. Oyunların bireyler üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde bu alanın birçok bilim dalıyla ilişkisi olduğu biyo-psiko-sosyal açıdan çalışmalara konu edildiği görülmektedir. Dolayısıyla spor etkinliklerinin birey üzerinde birçok yetkinlikleri kazandırma noktasında önemli olduğu, bununla birlikte yapılan spor etkinliğinin kültürün öğretilmesi yönünde de önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Spor seyirci oyuncu karşılaşmasında etkinlik ölçümlene çalışmaları etkisinin nitelikli bir biçimde ortaya çıkmasında iletişim çalışmalarının önemi büyüktür. İletişim çalışmaları en uygun planlama ile yürütüldüğü takdirde, geleneksel kitle iletişim araçlarında olduğu gibi medyanın yeni platformlarında da reklam, kampanya, sosyal medya kullanımının doğru yönde sağlanması, hedef kitlenin iletişim sürecindeki yönetimlerinin belirlenmesi, her geçen gün iletişim çalışmalarının da değişip dönüşmesi önemli hale gelmektedir. Hedefinde bulundurduğu gruba yönelik olarak farklı boyutlarda günlük hayatın içerisinde ihtiyaca göre değişiklik göstermesi, spor müsabakalarında da oyuncu katılımcı arasındaki iletişimin etkili bir biçimde oluşması için olumsuz şiddet olaylarının dilde en aza indirilebilmesi, iletişim çatışmalarına engel olunabilmesi için iletişim sürecinde dijital araçların, teknolojinin kullanımının, medya planlanmasının efektif bir şekilde yapılmasının da önemi yadsınmamalıdır.

Spor etkinliklerinde de medya planlanması, hedef kitle olan taraftarların farklı özelliklere sahip bir grup oluşturdukları da düşünüldüğünde, iletişimle sunulan mesajların farklı düzeylerdeki kitleleri farklı şekillerde etkilediği ve planlamanın da bu süreçte bu farklılıkları gözetererek yapılması gerektiği düşünülmelidir. Spor etkinliklerinin en çok bilinen kitle iletişim araçlarından biri olan televizyondan seyredilmesi ya da etkinliğin

gerçekleştirildiği alanda seyredilmesi arasında farklar olabilmektedir. İletişim araçlarında dijital vasıtaların kullanılarak etkinliğin izleniyor oluşu ile etkinliğin bizzat yerinde seyrediliyor oluşu arasındaki farkı en aza indirmek açısından dijital araçların, medyanın kitle iletişim araçlarının olumlu yönleriyle ve olumsuz yönleri ile değerlendiriliyor oluşu da spor etkinliklerindeki iletişim çatışmalarını en aza indirmede etkili olacak yöntemlerden biridir.

İletişim kirliliklerinin oluyor oluşu medyanın spor etkinliklerinde planlı bir şekilde yürütülmesinde aksaklıklara sebebiyet verebilmektedir. İnternet kullanımlarının artması da göz önünde bulundurulduğunda bu süreçte daha fazla kitleye erişim ve bu kitleyle iletişim kurma yönündeki avantajlarının spor etkinliklerinde de ortaya konulması ve internet vasıtasıyla oluşturulan içeriklerin ölçülebilmesinin de kolay oluşu etkinliklerin ölçülebilirliğine farklı bir boyut kazandırmaktadır.

Spor, bireylerin kültürel etkinlikleriyle birlikte eğlenceli etkinlikleri olarak tanımlanırken popüler kültürün bir parçası olarak da değerlendirilir. Dolayısıyla popüler kültürün etkisiyle birlikte sporun, kitlelerin izinleri alınarak kitle iletişim araçları vasıtasıyla da sunulduğu görülmektedir (Öztürk, 1998: 84; Kaplan ve Akkaya, 2014, s.117). Sosyal yaşamda sporun rolünün görünürlüğünün artması ile medyanın da sporla ilgili konulara daha çok ilgilenmeye başlaması, spor kültürünün medya ile ilişkisine dikkat çekmemize neden olmuştur. Medyada sporla ilgili şiddet, saldırganlık gibi kavramlarla yer alması sporun sosyal yaşamda ve eğitim alanlarında önemli katkılar sunduğunu göstermektedir.

Toplumsal Yaşam ve Spor

Günümüzde spor toplumsal hayatın önemli bir parçasını oluştururken, fiziksel sağlığın desteklenmesinin yanı sıra psiko-sosyal sağlığın gelişimi üzerinde de dikkate değer bir katkısı vardır. Spor aktivitesinde bulunan bireylerin yaşam doyumları, yaşam kalitesi, öznel iyi oluş hallerine olumlu katkılar sunduğu düşünülmektedir.

Spor yaparak kendini tanımaya başlayan birey, kişiliğinin gelişimine katkı sunarak spor faaliyetleri ile de öznel iyi oluşunu desteklemektedir (Şahin vd., 2015, s.25). Dünya Sağlık örgütü raporunda (2002); spor aktivitelerinde yer almanın, psikolojik sağlık açısından olumlu yönde katkılarının olduğu, kaygı ve depresyonda düşüş sağladığı ve özellikle spor üzerine kurulu sosyal ilişkilerin bireyin psikolojik iyi oluşuna olumlu yönde katkı sunduğu vurgulanmaktadır (Şahin vd., 2015, s.26).

İnternetin gelişmesi ile artan bilgi teknolojisi sayesinde, bireyler küresel olarak farklı spor türlerini de takip eder hale gelmişlerdir. Bir takımı tutmak taraftar olmak sosyal bir kimlik olarak da görülmektedir. Sporda şiddeti tetikleyen sorunun boyutlarına futbol örneğinde bakıldığında; kulüp yöneticileri, güvenlik, tribün liderleri (amigo), futbol temsilcileri (menajer), seyirci, medya/kitle iletişim araçları, hakemler, futbolcu, antrenör, mafya/şike/bahis gibi başlıklar altında toplanarak bahsi geçen grupların bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yapıp önlemler almasıyla sorunun çözüleceği üzerinde durulmaktadır (Kaplan, 2016). Spor karşılaşmalarında kuralların belirlenmesi, bireylerin, takımların bu kurallara göre spor etkinliklerini gerçekleştirmeleri, sporda saldırganlığın önüne geçilmesine olanak tanımaktadır.

Sporda şiddet terimi düşünüldüğünde, sporcular tarafından gerçekleşen şiddetin yanı sıra sporcular dışında tribün olaylarında gerçekleşen saldırgan ve şiddet eğilimi de sporda şiddet kavramı içerisinde yer almaktadır. Şiddet eyleminin sporun amacına uygun olmadığı bilinmekte ve hiçbir tarafa faydası olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda sporda şiddet olayı sadece spor etkinliğinin gerçekleştiği alanla sınırlı kalmayarak, toplumun huzur ortamını da bozmasına neden olmasından dolayı toplumsal sorun haline de gelmektedir.

Fanatizm, sosyal bir sorun olarak ta karşımıza çıkabilmektedir. Sporun sosyal bir olgu olduğu düşünüldüğünde, fanatizmin olumsuz yönlerinin toplum üzerinde de olumsuzluklara neden olacağı şiddet eğilimini artıracığı görülebilmektedir.

Covid-19 ve Spor

İlk kez Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp, birçok insanın ölmesine sebep olan Covid-19 Pandemi sürecinde spor organizasyonları, taraftarıyla sporcuyla iletişimde tutabilmek için sosyal medyayı verimli bir şekilde kullanmış ve böylece spor ve iletişim alanı da dönüşüme uğramıştır. Covid-19 salgınının bulaşıcılık yönünün yoğun oluşu bir takım spor etkinliklerinin ertelenmelerine neden olmuştur. Bu durum spor endüstrisini de olumsuz etkileyerek maddi ve manevi açıdan kayba uğratmıştır.

Sporcuların motivasyon kaynakları sarsılmış, ertelenen spor organizasyonlarından dolayı mali kayıplar artmış ve beraberinde birçok sosyal sorunu da getirmiştir. Spor etkinliklerinin önemli bir unsurunu oluşturan taraftar ve seyirci kitesinin bu dönemde karantina ve çeşitli sebeplerle etkinliklerden uzak kalışı, spor etkinliklerinde spor takımlarının motivasyonunun düşmesine neden olmuştur. Bu dönemde sosyal medyanın sunduğu avantajlarla birlikte taraftarlarla sporcular arasındaki iletişimi sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek amacıyla önemli sosyal medya araçlarından olan Twitter, Instagram, Facebook gibi araçların kullanımı ön plana çıkmıştır.

İnsanların yaşamlarında kriz olarak adlandırılan Covid-19 pandemisinin evde kalma zorunlulukları, karantinalar gibi çeşitli önlemleri beraberinde getirmesi, tüm kurum ve kuruluşları etkilediği gibi spor etkinliklerini de sekteye uğramıştır. İnsanlar özellikle çevrimiçi oyun, e-spor izleme gibi dijital imkanların sağladığı etkinliklere katılarak yeni medya özelliklerini Covid-19 süreci ile spor etkinlikleri alanına da hızlı bir şekilde adapte edip, seyirci taraftar tanımlarına yeni bir boyut getirmiştir. Sporcular açısından düşünüldüğünde ise alınan tedbirlerden kaynaklı antrenman yapmada zihinsel ve fiziksel yeterli gücü hissetmeme, ekipmanlara ulaşmada kısıtlılık nedeniyle performans düşüklüğü, yalnızlık, belirsizlik gibi sorunlarla yüz yüze kalmışlardır. Tüm bunlar sosyal sorunlardan olan teknoloji bağımlılığını da spor nezdinde düşünüldüğünde artırmıştır.

Aynı zamanda da fiziksel aktivite düzeyleri teknoloji kullanımı ile artabilir mi sorusunu akla getirmiştir. Bu kapsamda “Exergaming/gamercising” olarak bilinen egzersizin oyuna bağlanmasını sağlayarak egzersiz faaliyetlerini eğlenceli ve sürdürülebilir bir hale getirme çalışmaları ortaya çıkmıştır (Sall&Grinter, 2007; Yılmaz, 2022, s.18).

Spor alanında da tıpkı diğer alanlardaki gibi krizler meydana getirmiş ve bu da krizin yönetiminin spor alanında da etkili ve etkin bir şekilde sürdürülmesi gerekliliğini farklı bir açıdan ortaya koymuştur. Spor alanında kriz sadece salgın hastalıklarla ortaya çıkmamakta yönetici değişikliği, antrenör değişikliği, şiddet olayları gibi durumlarda da kriz meydana gelebilmektedir. Bu kapsamda kriz yönetim eğitimlerinin, öfke kontrol problemi, şiddet eğilimi gibi eğitimlerin spor alanlarında da kullanılması gerekmektedir.

Spor ve sağlık ilişkisi; spor yapan bireyin sporu profesyonel veya amatör olarak yapması ile ilişkili olarak birtakım riskleri barındırır. Sağlık riskleri, ağır olmayan yaralanmalar, ölümle sonuçlanan vakaları da içine alacak şekilde geniş bir alanı kapsarken, amatör sporcuları altından kalkamaz parasal yüklerin altında ezilmesine neden olacağı gibi profesyonel sporcuların da etkinlik sahasından uzaklaşmasına neden olabilmektedir (Rocha-Melo, 2018; Gökdoğan ve Çankaya, 2019, s.12). Bu kapsamda düşünüldüğünde; sağlık sigortalarının sporla ilişkilendirilmesi böylece sağlık güvencesi kapsamında değerlendirilmesi, sigorta kapsamına sporcuların da özel olarak dahil edilmesi, bu riskler karşısında sağlık açısından korunma imkanları sunmaktadır. Sağlık hakkının yer alması spor kavramı ile hak kavramının da özdeşleşmesine sebebiyet vermiş, kanunun bireylere tanıdığı haklar çerçevesinde sporcuların da yasal farkındalıklarının oluşturulması önemli bir alana dikkat çekmiştir.

Etkinlik Ölçümleme ve Spor İlişkisi

Performans, geniş anlamıyla belli bir amaca varmak amacıyla önceden belirlenmiş etkinliklerin sonucunda beliren durumu sayısal olarak kalite açısından tanımlayan bir kavramdır (Akal, 1998, s.1; Öztürk, 201, s.2). Performans bir fiziksel faaliyet sırasında o fiziksel faaliyetin gerektirdiği fizyolojik, psikolojik, biyomekanik verim düzeyini belirlemektedir (Yüce ve Salici, 2019, s.76). Bir başka tanımda ise; performans için, bireyin grubun veya kurumun bir işin yapılması amacıyla hedeflenen amaca yönelik hangi seviyeye ulaşabildiğini sayısal ve nitelik yönden göstergesini oluşturduğu vurgulanmaktadır (Songur, 1995, s.1; Öztürk, 2010, s.2). 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim Kanunu'na göre; etkinlikler hedeflere ulaşma derecesini gösterirken, etkinlik göstergeleri ise çıktı ile sonuçlar arasındaki ilişkiyi inceler. Sonuçlar dışsal etkenlere dayalı olarak değiştiği için etkinlik göstergeleri de bu etkenlere bağlı olarak değişirler.

Spor etkinliklerinin takım olarak yapılmasında etkili bir şekilde takım ruhunun oluşması; bireysel performansı geliştirirken, bireylerin farklı performans güçlerini ortaya çıkarmada, amacı gerçekleştirmede, takımın manevi gücünü artırmada, iletişimin kalitesini artırmada önemlidir. Performansın etkili bir şekilde yönetimi başarıyı da beraberinde getirirken aynı zamanda sürecin de yönetimini kapsamaktadır. Böylece Spor karşılaşmalarında katılımcıların etkinliğin performansının yönetimi, seyircinin de paralel olarak takımla bütünleşmesini ve o heyecanı yaşamasını artırmaktadır. Ölçebildiğimiz şeyi yönetebileceğimize göre etkinlik ölçümlerinin de spor etkinliklerinde var oluşu, etkinliklerin seyrini değiştireceği gibi başarıyı da tesadüf olmaktan çıkarıp, etkin ve etkili bir süreç yönetimini de işin içine katarak, hedefe kolay ulaşmada bir strateji içerir. Etkinliklerde amaç ve değerlere uygun stratejik insan kaynakları yönetimini, takım çalışmalarının ve bireysel çalışmaların, çevresi ile sürekli iletişim halinde bulunan bu noktada etkinliğin nitel boyutlarını da göz ardı etmeyen bir ölçümleme yöntemi ile gerçekleşmesi sağlanabilir.

Ölçme; nesne ve olaylara, kurallarla uyumlu bir şekilde sayıların atfedilmesiyle olayların temsil edilmesidir (Abdioğlu ve Yavuz, 2013, s.36). Sosyal ağların, sosyal sermayenin ölçülmesi de tribün taraftar etkinlik kavramları ile farklı bir bakış açısı kazanabilmektedir.

“İnternet üzerinden medya çalışmalarına yönelik ölçümleme araştırmaları Ipsos KMG ve Gemius Araştırma şirketlerince yürütülmektedir” (Başal, 2012, s. 64; Dikme ve Sucu, 2021, s.974). Etkinlik ölçümlemede ve araştırmalarının kullanılarak dijitalleşen dünyada dijital ölçümlerinde önem kazandığı görülmektedir.

Spora katılan yönetici, antrenör, sporcu, resmi görevli ve hatta seyircilerin liderlik yaptıkları bireylerin tutum ve davranışlarını belli oranda etkileyebilme ve değiştirebilme gücüne sahip oldukları düşünülür (Chelladurai, 1984; Konter, 2007, s.85). Sporcuların, seyircilerin, antrenörlerin kişiliklerinin spora yansıdığı, katılımcıların ve seyircilerin spor etkinliklerinde kendi kişilik özelliklerini de işin içine katarak bir etkinlik gerçekleştirmeye

çalıştıkları yadsınamaz. Dolayısıyla atılgan, sıcakkanlı, soğukkanlı, topluma karışabilen, neşeli ya da karamsar olmak gibi birçok kişilik özelliklerini de içererek ve böylece spor etkinliklerinin ölçülmesinde kişilerin kişiliklerinin de dahil edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Müsabaka Analizi

Sporcu performansının yöntem, taktik ve güç açısından uygun antrenman yöntemleri ile yükseltilebilmesi, ulaşılan fiziksel fizyolojik ve psikolojik yeteneklerinin hedeflenen düzeyde olup olmadığı, antrenörler ve sporcuların genellikle merak ettikleri konu haline gelmiştir. Bu yüzden performansı etkileyen değişkenleri belirlemek ve etki boyutlarını inceleyebilmek için çeşitli gözlem, ölçme ve değerlendirme tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu yöntemlerden biri istatistiksel olarak gerçekleştirilen müsabaka analizidir (Koçak ve Yılmaz, 2013, s.20). Müsabaka analizi; “*spor müsabakalarında gerçekleştirilen hareketler ile ilgili bilgiler toplayan, bunları hedefler doğrultusunda yöneten, bireysel olarak oyuncuların veya bir bütün olarak takımın performansında istenilen değişiklikleri yapabilmek amacıyla kullanılabilen önemli araçları*” ifade etmektedir (Işık ve Gençler, 2007).

Gelişen teknoloji ile spor bilimlerinde de istatistiksel analiz yöntemlerinin kullanılması ile birlikte veri elde etme, elde edilen veriyi kullanma ve yorumlama, oyun hareketlerinin sınıflandırılması, hareketlerin değerlendirilmesi ve elde edilen bilgilerin kaydedilmesi gibi pek çok işlem yapılabilmektedir (Korkmaz, 2000; Koçak ve Yılmaz, 2013, s.20). Birçok spor etkinliği türünde kullanılması, istatistiksel analiz yönteminin bu yöntemlerin en başında gelen yöntem olmasını sağlamıştır. Örneğin; “*voleybolda kullanılan müsabaka analizlerinden, beceri düzeyi beceri etkinliğinin belirlenmesi, kitle iletişim araçları için bilgi kaynağı oluşturulması, takım taktiklerinin belirlenmesi ve düzenlenmesi, antrenmanların planlanması, rakiplerin istatistiklerinin tutulması ve maç esnasında antrenörlere yardım amacıyla faydalandığı*” görülmektedir (Neilson, 1999; Koçak ve Yılmaz, 2013, s.20).

Sponsorluk ve Ölçümleme

Spor etkinliklerinin ölçülmesinde; spor sponsorluğundaki etkinlik ölçümleri de etkinlik ölçümlemesine farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Spor, sponsorlu spor aktivitesi ile bağlantılı olarak ticari potansiyelden yararlanmak niyetiyle yapılan yatırımları kapsamaktadır. Bu nedenle sponsorluğun etkinliğinin ölçülmesi de gerekli olmaktadır. Spor etkinliği sponsorluğunun ölçülmesinde kullanılan medya tanıtımının ölçülmesi, iletişimsel etkinliğin ölçülmesi, satış etkinliğinin ölçülmesi, misafir olan ziyaretçileri kontrol etmenin ölçülmesi, maliyet karlılık analizinin ölçülmesi yöntemleridir (Velioğlu vd., 2005: 221). Spor sponsorluğuna yatırım yapmanın bir sonucu olarak medya tanıtımı, imaj, farkındalık gibi iletişim amaçları sponsorlukla birlikte gelen karlılık ve satış rakamları etkinliğe katılan takipçilerin görüşleri bu yöntemlerin gerekliliğini oluşturmaktadır.

Sosyal Etki ve Ölçümleme

Sosyal etki; genel olarak yapılan bir faaliyet sonucunda ortaya çıkan değişim olarak anılırken, kısa veya uzun vadede kendini de gösterebilir, planlanarak veya planlanmadan da elde edilebilir olumlu ve olumsuz sonuçlar olarak algılanabilmektedir. Sosyal etki analizi ise; “*kâr amacı güden veya gütmeyen kuruluşlar ile kamu kuruluşlarının programlarının yarattıkları sosyal etkinin ölçülmesi ve bunun değerlendirilmesini*” kapsamaktadır (Yalçın vd., 2016, s.850). Sosyal etki kavramı kapsamında spor etkinliklerini düşündüğümüzde, yapılan etkinliklerin toplumsal bir etkiye neden olması ve bunun olumlu olumsuz olabileceği gibi kısa veya uzun vadedeki sonuçlarının ölçülmesi de spor yönetimi konusunda önem arz etmektedir. Sürdürülebilirlik açısından spor boyutuyla ilgili kısmı seyirciyi, katılımcıyı nasıl etkilediğini, bunun üzerinde karar verme süreçlerini de akla getirmektedir. Spor etkinliklerinde sosyal etkinin ölçülmesini öğrenmek, hedef kitlelere yönelik programlar hazırlamak, karar verme sürecini belirlemek amacıyla da kullanabiliriz.

Gönüllülük ve Ölçümleme

Spor etkinliklerinde görev alan gönüllülerin yönetimi ve ölçülmesi de farklı bir konuyu oluşturmaktadır. Spor etkinliklerinde görev alan gönüllülerin görev almasını etkileyen motivasyon kaynaklarının neler olduğu, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik özelliklerinin aktiviteye katılmayı nasıl etkilediği önemlidir. Bu kapsamda çeşitli ölçekler kullanılarak, anketlere yer verilerek gönüllü katılımcıların etkinliklere katılımlarının ölçülmesi sağlanabilmektedir.

SONUÇ

Sporun fiziksel, duygusal gelişmeyi olumlu etkilediği, toplumla birlik olma duygusunu geliştirdiği, kişiler arası iletişimde, sosyal destek düzeylerinde olumlu katkılar sağladığı, mutluluk, umut duygularını uyandırdığı ifade edilebilir. Bu bağlamda spor etkinliklerini ölçümlemeye, spor etkinliklerinde katılımcı ve seyirci olarak yer alan bireylerin, hangi faktörlerden etkilendiğinin belirlenmesi, kişiler arası ilişkiler, baş etme becerileri, psikososyal sağlıklarını destekleyecek hangi eğitim programlarının gerekliliğini tespit etmek açısından önemli görülmektedir. Aile desteği, sosyal destek gibi kavramları algılamaları, bunun spor etkinliklerini nasıl yansıdığı konularında ve bu konuda bilinç düzeylerinin artırılması amacıyla eğitimler, konferanslar düzenlenebilir. Böylece spor etkinliklerinin ölçülmesi açısından sayısal verilerin yanında nitel araştırmanın da kullanımıyla; sporculara ve seyircilere,

kendilerini kendi duyguları ve cümleleri ile ifade etme şansı verildiğinde tatmin edici ve yordayıcı sonuçlar ortaya çıkabilmekte ve böylelikle alana katkı sunacak yeni yaklaşımlar gelişebilmektedir.

Birey çevresi ile bir bütündür, dolayısıyla spor etkinlikleri düşünüldüğünde de ölçümleme noktasında çevresi içerisinde birey yaklaşımından yararlanarak, bireyin gelişiminde katıldığı aktivitelerle, arka plan olan sosyal çevresinin de bireyin davranışları üzerinde etkileri göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan düşünüldüğünde seyirci olarak spor aktivitelerini destekleyen ve izleyen bireylerin de takımlarıyla bağ kurmaları taraftar olma bilinci, iletişim yöntemleri, sporun sosyal bir olgu olduğu yönünde araştırmalara katkı sunacak şekilde geliştirilmelidir. Toplumdaki dezavantajlı, kırılğan ve incinebilir grupların; topluma geri kazanımları konusunda sporla terapi alanının da geliştirilip, sporun bireyin sadece fiziksel sağlığı için olumlu katıklara değil, biyo-psiko-sosyal sağlığı üzerindeki etkilerine de vurgu yaptığı unutulmamalıdır. Örneğin bu kapsamda Toplum Ruh Sağlığı birimlerinden hizmet alan bireylerin kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri, topluluk olarak bir aktivite gerçekleştirebilmeleri, kişiler arası iletişimlerini geliştirebilmeleri hem fiziksel sağlıklarını desteklemeleri hem de psikolojik ve duygusal iyi oluşlarını desteklemeleri açısından spor aktivitelerinin yeri göz ardı edilmemelidir.

Etkinlik yönetiminde nicel verilerin önemli olduğu kadar etkinliğe katılan seyirci, hakem, katılımcı, görevli gibi kişilerin de duygu ve düşüncelerine yer verilerek oluşturulan nitel araştırma yöntemlerinin de etkinlik ölçümlemede kullanımının, spor etkinliklerine katılan bireylerin kendi cümleleriyle tecrübelerini ve deneyimlerini aktarabilmeleri ve açık uçlu sorularla yönlendirilmeden kendi duygularını ve düşüncelerini ifade edebilmeleri sağlanarak spor etkinlikleri ölçümlenmelerinde nitel yöntemlerin kullanımının da sağlanması etkinlik ölçümleme yöntemlerine farklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

Sporun tanımlarına bakıldığında, spora katılan bireylerin yaşamlarına olumlu dokunuşlar yaptığı, insanların kendilerini geliştirmelerine imkân sağladığı, bireylerin psikolojik sağlamlığını sürdürmede katkı sunduğu anlaşılmaktadır. Spor tıpkı sanat gibi sosyal sorunların çözümünde yer alarak, toplumsal olarak da ilgiyi üzerine çekmiş ve popüler kültürden ayrı düşünülemez haline gelmiştir. Engelli bireylerin sporla birlikte topluma geri kazanımlarının sağlanması yönünde de katkı sunmaktadır. Engelli bireylerin engel durumu ve derecesine göre farklı spor türlerinde yer almaları, bireylerin sosyal açıdan desteklenmelerine, kendilerini özgür ve bağımsız hissetmelerine olanak sağlamaktadır. Sosyal sorun alanlarından bir diğerini oluşturan tutuklu ve hükümlü bireylere yönelik olarak sosyal açıdan bütünleştirici olması nedeniyle sporun kullanımı sporun birçok farklı alanda yer alabildiğine dikkat çekmektedir.

Sporun boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak görülmesi, sporun toplumsal yaşamda daha fazla görülmesine katkı sunmuş, medya ile var olan sınırların aşılması ve teknoloji ile bunun taçlandırılması sonucunda kültürel, sosyal, ekonomik alanlarda sporun temsiliyetinin de artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla da teknoloji ile sosyal değişimler de biçimlenmiş internet ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi ile günlük yaşamın sosyal sistemlerin değişip dönüşmesine ve spor iletişiminin de etkilenmesine neden olmuştur. Son zamanlarda en çok kullanılan sosyal medya olarak Facebook, Twitter, blog sayfaları ile spor iletişimi de değişip etkileşimli iletişim olanağı bulmuştur. Spor iletişimi ve sporla ilgili yapılan ölçümlenmelerde sosyal medya ve kullanımının da bu sürece dahil edilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, H. ve Yavuz, S. (2013). İşletmelerde Sosyal Sermayenin Ölçülmesi ve Raporlanmasına Yönelik Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. XV, S. I, 25-56.
- Akkoç, M. ve Üzüm, H. (2022). Kadınların Taraftarlık Düzeyi ve Spor Seyretme Güdüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 267-280.
- Akyıldız, Z. (2019). Antrenman Yüku, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 152-175.
- Bal Turan, E., Uğurlu, A. Şakar, M. ve Sarıkaya, E. (2018). Öğrenci Taraftar Topluluklarının Futbol Fanatiklik Düzeylerinin Belirlenmesi: Akdeniz Üniversitesi Örneği, *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 74-80.
- Baysal, H. ve Çarıkçı, İ. H. (2013). İnsan Kaynakları Geliştirmede Çocuk/Genç Oyunlarının Etkinliği Üzerine Bir Araştırma. *"İŞ, GÜÇ" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(4), 85-101.
- Bindesen, Z. V. ve Bindesen, M. A. (2020). İnsan, Spor ve Felsefe (Spor Felsefesine Bir Giriş), *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4).
- Bulut, Ç., Duman, Ş., Şahin, H. M., Duman, G. ve Uluç, E.A. (2021). Spor Turizminde İnovasyonel Yaklaşımlar: E-spor, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(4)4, 3396-412.
- Cox, H.R. (1999). *Sports Psychology Concepts and Applications*. 7th Edition McGraw Hill.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kuramları*, 11. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çakto, P. ve Altınok, B. (2020). Spor Yönetiminde Halkla İlişkiler ve İmaj: İmaj Faktörünün Spor Kurumlarına Etkisi Üzerine Bir Derleme. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 44-51.

- Çetin, E. (2015). Çocuk ve Gençlerin Televizyonda Maç İzleme Alışkanlıklarının Spordaki Şiddet Eylemlerine Etkileri, *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 828-844.
- Dikici, S.T. (2008). Türkiye’de Taraftarın Sosyal ve Siyasal Profili: Beşiktaş JK Çarşı Grubu Örneği. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Dikme, H. ve Suçu, İ. (2021). İletişim Perspektifi Çerçevesinde Medya Planlama ve Ölçümlerde Reklam Çalışmaları. *Social Sciences Research Journal*, 10(4), 970-976.
- Eskiler, E., Altınışik, R. ve Ayhan, C. (2019). Taraftarların Bağlılık Algılarının Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Lojistik Regresyon Analizi ile Belirlenmesi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(2), 532-541.
- Gökduman, Ç. ve Çankaya C. (2019). Amatör Dövüş Sporcularının Sosyal Güvenlik (Sağlık) Konusundaki Farkındalık Düzeyinin Artırılması. *Spor Eğitimi Dergisi*, 3(2), 11-19.
- Halıcı, A. ve Çimen, Z. (2021). Futbol Seyircilerinin Etkinlik Kalitesine Yönelik Beklentilerinin Değerlendirilmesi, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 389-421.
- Işık, T. ve Gençler, R. T. Basketbolda Takım Performansının Teknik Analizi, İç Saha ve Dış Saha Performanslarının Değerlendirilmesi, *Spor Bilimleri Dergisi*, 18, 101-108.
- İslam, A. (2022). Ordu Büyükşehir Belediyesi’nin Spor Hizmetleri ve Uygulamaları, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1178-1195.
- Kaplan, T. (2016). Futbolda Şiddet Sorununun Boyutları, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-10.
- Kaplan, Y. ve Akkaya, C. (2014). Spor Kültürü ve Türkiye’de Spor, *International Journal of Science Culture and Sport*, SI (2), 114-119.
- Karahüseyinoğlu, M. F., Kırtepe, A., Gacar, A. ve Karahüseyinoğlu, F. (2016). Tutuklu ve Hükümlülerin Futbol Takip Düzeyleri, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 121-126.
- Kılıç, M. (2019). Sosyolojik Açıdan Sporda Şiddet Olgusu: Bütüncül Bir Bakış, *Muhakeme Dergisi*, 2(1), 83-89.
- Koç, G., Gültekinler, M., Seferoğlu, F., Erman, K. A., Şahan, A. ve Darendelioğlu, R. (2011). Basketbolda Set Oyun Performansının Antrenmandan Müsabakaya Transferi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 7-11.
- Koçak, Ç. V. ve Yılmaz, E. (2013). Elit Kadın Voleybol Müsabakalarında Bazı Fiziksel ve Teknik Değişkenlerin Başarı ile İlişkisi, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XI (1), 19-25.
- Konter, E. (2007). Antrenörlerin ve Sporcuların Cinsiyetlerine Göre Liderlik Gücü Algıları, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, V (2), 85-90.
- Mustafaoğlu, R. (2018). E-spor, Spor ve Fiziksel Aktivite, *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 84-96.
- Özgen, C. ve Argan, M. (2017). Kazanmanın Önemi Nefret, Takım Kimliği ve Sadakati: Türkiye’deki Anket Verileri ile İlişkilerin Keşfedilmesi, *PressAcademia Procedia (PAP)*, V.3, 442-446.
- Öztürk, A. T. (2010). İnsan Kaynakları Yönetiminde Performansa Dayalı Ücret ve Teşvik Sistemi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Öztürk, P. ve Koca, C. (2018). Futbolda Kadınlar: Bir Sosyal Alan Olarak Kadın Futbol Takımının Analizi, *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri*, 10(3), 150-163.
- Polat, E. ve Sönmezoğlu, U. (2016). Futbol Taraftarlarını Şiddette Yönelten Faktörlerin İncelenmesi, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 471-489.
- Sarıkulak, İ. ve Koca, C. (2019). Futbol Taraftarlığı Alanında Kadınları Marjinalleştiren Doxalar, *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 246-263.
- Satman, C. (2015). Futbol Maçlarındaki Seyirci Topluluklarının Sesinin, Hakemlerin Kararları Üzerindeki Etkisi, *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi*, 12(2), 147-154.
- Şahin, M., Baş, M. ve Çelik, A. (2015). Öznel İyi Oluş ve Spor, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 23-31.
- Taştan, H. Ş. (2019). Niğde İlinde Stadyuma Maç İzlemeye Gelen Seyircilerin Alman Güvenlik Önlemlerine İlişkin Algıları, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 52-65.
- Velioğlu, N. M., Argan, M. ve Argan, T. M. (2005). Spor Sponsorluğunda Etkinlik Değerlendirmesi ve Ölçüm Yöntemleri, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(11), 221-250.

- Yalçın, A. M., Güner, D. ve Kisbu-Sakarya, Y. (2016). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Etki Ölçümleri Algısı ve Pratiği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 849-865.
- Yılmaz, D. A. (2022). Teknoloji: Fiziksel Aktivitenin Teşvikinde Yeni Bir Adım, *Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 11-28.
- Yurtsızoğlu, Z. ve Gül, O. (2022). Spor Takımı Taraftarının Etnosantrik Tüketim Eğilimi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 20(45), 589-612.
- Yüce, A. ve Salıcı, O. (2019). Elit Basketbolcuların Tribün Etkisi Algılarının İncelenmesi, *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 75-96.
- Yüksel, M. (2014). Cinsiyet ve Spor, *Tarih Okulu Dergisi*, 7(19), 663-684.